

Bartoněk, Antonín

Substantiva a adjektiva samohláskových kmenů 3. deklinace v mykénské řečtině

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. [223]-234

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109604>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ANTONÍN BARTONĚK

SUBSTANTIVA A ADJEKTIVA SAMOHLÁSKOVÝCH KMENŮ 3. DEKLINACE V MYKÉNSKÉ ŘEČTINĚ

V článku Substantiva a adjektiva konsonantických kmenů 3. deklinace v mykénské řečtině, uveřejněném ve SPFFBU 25 (1980), 201—222, pojednal autor o konsonantické části mykénské třetí deklinace. V této nové stati věnované problematice mykénské jmenné flexe budou podrobeny obdobné analýze samohláskové kmeny (spolu s kmeny končícími na dvojhlasíku) a nakonec bude připojen přehledný výčet kmenových typů 3. deklinace a stručná charakteristika jejich kvantitativního doložení.

Jazykový materiál k tomuto rozboru byl opět vybrán z Chadwickova indexu mykénských slov v Documents in Mycenaean Greek², Cambridge 1973, str. 525—594, s vypuštěním problematických interpretací a s omezením výběru vlastních jmen na bezpečné minimum. Druhotnými pomůckami bylo jednak starší dílo E. Vilboga A Tentative Grammar of Mycenaean Greek, Göteborg 1960, jednak různé novější dílčí gramatické studie, a ve větší míře než v předchozí stati bylo využito materiálu z některých dalších indexů mykénských slov (srov. zejména J.-P. Olivier—L. Gcdart—C. Seydel—C. Sourvinou, Index généraux du linéaire B, Rome 1973).

V závěrečném přehledu kmenových typů mykénské 3. deklinace se vychází ze zkušeností uplatněných autorem této stati v příspěvku The Consonantal Declension in Mycenaean, předneseném na 7. mezinárodním kongresu klasických studií FIEC 1979 v Budapešti (srov. Acta congressus, Budapest).

A. I — kmeny

1. *i*-kmeny (typ *apudosis*, *-ios*; att. *-ις*, *-εως*):

a-pu-do-si	KN Fh 349 † PY Ma 222 †	<i>apudosis</i> „dodávka“, srov. <i>ἀπόδοσις</i> „odevzdání“	nom. sg.
po-ti-pi	PY Ta 707	<i>portíphi</i> „(křeslo vyzdobené) jalovicemi“, srov. <i>πόρτις</i> „jalovice“	instr. pl.

Kromě těchto bezpečných dokladů se nachází na lineárních B dokumentech několik desítek (kolem 30) dalších potenciálních *i*-kmenů v nom. sg. Většinou jde o osobní jména buď bez jakékoli interpretace anebo s interpretací nedosta-

tečně podloženou — a nadto ještě většina z nich může stejně dobře náležet k souhláskovým kmenům dentálním.

Totéž platí i o místních jménech končících v lineární grafice na -i; srov. např. ma-ri KN, a zvláště pa-ka-a-ka-ri PY Na 926, členěné v dvojslovné místní jméno *Pagw Akharis* (nom. sg.), jehož první slovo odpovídá dórskému *παγά* a attickému *πηγή* „pramen“ a druhé může opět být buď *i*-kmen nebo konsonantický kmen končící na dentálu.

2. *i*-kmeny (typ *wis*, -*ios*; att. -*ις*, -*ιος*):

Jedinou výraznější stopou kmenového typu s dlouhým -*i*- je první složka vlastního jména *wi-pi-no-o* KN *Wiphinoos* (srov. hom. instr. *ἰπι* „silou“ a *νόος* „rozum“).

Oba *i*-kmenové typy jsou doloženy jen velmi skrovně; paradigma z nich sestavené by obsahovalo pouze dva pády, nom. sg. a instr. pl. To překvapuje zejména u *i*-kmenů, které jsou v klasické řečtině — na rozdíl od málo četných *ī*-kmenů — poměrně hojně zastoupeny.

B. U — kmeny

1. *ū*-kmeny (typ *hijus*, -*ewos*; *wastu*, -*ewos*):

i-*65	PY Ae 344+	(<i>h</i>) <i>ius</i> ?, srov. <i>υῖός</i> „syn“ ²	nom. sg. m.
i-je-we ³	PY Tn 316	(<i>h</i>) <i>iewei</i> ?	dat. sg.
i-we	KN X 8176	(<i>h</i>) <i>iewei</i> ?? (variantní čtení?)	
wa-tu	KN V 114+	<i>wastu</i> „město“, srov. <i>δστυ</i> „město“ ¹⁴	nom. sg. n.

Toto jsou jediné bezpečné doklady *u*-kmenových apelativ, shodou okolností je jedno z nich mužského a druhé středního rodu. U mykénského výrazu pro „syna“ bychom očekávali (*h*)*uius*, (*h*)*uiwei*, ale kontext alespoň u obou pylských forem interpretaci „syn“ potvrzuje, i když dosud neznáme zcela přesnou hláskoslovnou hodnotu slabičného znaku č. 65. Stejný význam jako (*h*)*ius* má pravděpodobně i *o*-kmenové i-jo MY A 102, které čteme jako (*h*)*ios* (srov. attické *υῖός*, doložené vedle *υῖός*); naproti tomu knósské i-jo KN V 1523 je asi jiné slovo. Raná řečtina měla snad původně dvě poněkud odlišná slova pro pojem „syn“, jednak *u*-kmenové *huius*, jednak *o*-kmenové *hios*, a ta se v mykénštině zkontaminovala v *hius/hios*, kdežto později v klasické řečtině naopak do podoby *huius/huios*.

V klasické řečtině patří k tomuto kmenovému typu i celá řada adjektiv. I v mykénštině jich máme několik doloženo, většina z nich tu však plní funkci osobních mužských jmen:

<i>o</i> -ku os. jm.	KN As 8161+	<i>Ókus</i> , srov. <i>ὄκός</i> „rychlý“	nom. sg. m.
pa-ke-we	KN L 7514	<i>pakhewes</i> , srov. <i>παχύς</i> „tlustý“	nom. pl. m.
pa-ra-ku (os. jm.)	PY Cn 201	<i>Brakhus</i> , srov. <i>βραχύς</i> „krátký“	nom. sg. m.
pa-ra-ke-we	PY Ta 642	<i>brakhewei</i>	dat. sg.

pa-ra-ku-we	PY Ta 714, 715	(variantní čtení)	(instr. význam)
pa-ra-ku-ja	KN Ld 575	?	nom. sg. f. nebo pl. n.

Naposled uvedená čtveřice jmen však činí interpretační potíže. Jednak jsou tu problémy hláskoslovného charakteru (tvary pa-ra-ku-we a pa-ra-ku-ja neodpovídají očekávaným tvarům *brakhewei* a *brakheia* a lze je nanejvýš vysvětlit ovlivněním ze strany dlouhých *ū*-kmenů, které podržují *u* ve všech pádech; srov. dále sub 3), jednak i obsahového rázu (Chadwick, Docs.² 340, 568, chápe jak pa-ra-ku-we, tak i pa-ra-ke-we jako dat. instrumenti od názvu materiálu, kterým byl vykládán drahocenný nábytek, a ani pro pa-ra-ku neuvádí interpretaci *brakhus*; jediné výraz pa-ra-ku-ja pokládá za adjektivum, a to v nom. pl. n., z čehož plyne, že ani jej nepokládá za odvozený od adjektiva *brahkus*).

2. *ū/ȳ*-kmeny (typ *doru*, *dorwos*):

do-wa	KN V 5113	<i>dorwa?</i> , srov. <i>δόρυ</i> , a zvláště pak homérský nom./ak. pl. <i>δοῦρα</i> „dřevo“	nom. pl. n.
-------	-----------	--	-------------

K tomuto typu někteří zařazují shora zmíněné pa-ra-ke-we, čtené ovšem jako *parakwei*, ale i to je málo jisté.⁵

3. *ū/uȳ*-kmeny (typ *thrānus*, *-uwos*):

a) apelativa

ka-ru-we	PY Ta 721	<i>karuwei?</i> „ořech“ (dekorace ze slonoviny), srov. <i>καρυων</i> „ořech“	dat. sg. (instr. význam)
ka-ru-pi	PY Ta 722	<i>karuphi?</i>	instr. pl.
me-tu-wo	PY Fr 1202	<i>methuwos newos</i> ⁴ „(v období nového vína“, srov. <i>μέθυσ</i> „vino“)	gen. sg.
ta-ra-nu	KN V 1521	<i>thrānūs</i> , srov. hom. <i>θρόνος</i>	nom. sg.
ta-ra-nu-we	PY Ta 707+ PY Ta 121+	„stolička pod nohy“ <i>thrānuwes</i>	nom. pl.

b) osobní jména

e-te-wa-tu-wo	KN C 912	<i>Eteuwastuwos</i> ; srov. „ <i>δору</i> , město“	gen. sg.
o-du	KN V 478	?	nom. sg.
o-du-we	KN Od 696		dat. sg.

¹ Znak δ. 65 nemá bezpečně zjištěnou slabičnou hodnotu JU.

² Alfabetická řečtina má ovšem na začátku slova diftong *vi*.

³ Tvar *i-je-we* lze chápat i jako písalskou chybu místo *i-je-re-we* od *hierews* „kněz“; srov. Chadwick, Docs.² 548.

⁴ Naproti tomu osobní jméno *e-te-wa-tu-wo* KN C 912 (gen.) *Eteuwastuwos* se akloňovalo, jak se zdá, podle dlouhých *ū/uȳ*-kmenů.

⁵ Podle Chadwicka, Docs.² 340, by sem patřilo i pa-ra-ke-we, střídající se s pa-ra-ku-we, jež má koncevku podle dlouhých *ū/uȳ*-kmenů. Podle Vilbarga, str. 92, je třeba pa-ra-ke-we číst jako *p...kwei* a počítat je k typu č. 2 (*doru*, *dorwos*).

re-u-ko-ro-o- -pu ₂ -ru	PY Jn 414	<i>Leukoophrūs</i> , snad chybně za <i>Leukoophrūs</i> , <i>Leukoophrūs</i> (srov. λευκός „bílý“, ὄφρυς „obočí“)	nom. sg.
ti-mu-ṛu-wo ti-mu-nu-we	KN Ca 34 KN Od 539+	?	gen. sg. dat. sg.

K těmto poněkud jistějším případům (jsou doloženy buď ve dvou tvarech nebo mají spolehlivější interpretaci) se druží asi 25 dalších osobních jmen, o nichž lze rovněž soudit, že by mohly patřit k *u*-kmenům. Jistější je to především asi u 12 případů končících na -u-wo (gen.) nebo -u-we (dat.), kdežto zejména ženská osobní jména na -u nemusejí mít s *u*-kmenovým skloněním nic společného, např. pi-ja-mu-nu KN Ap 5748 s typicky chetitskou první složkou *piya-*.

c) božská jména

e-ri-nu	KN Fp 1	<i>Erinūs</i> , srov. Ἐρινός, Ἐρινός „Erinyje“, nebo <i>Erinu(i)</i> ⁹	nom. sg. nebo spíše dat. sg. dat. sg.
e-ri-nu-we	KN V 52	<i>Erinuwei</i>	dat. sg.

d) místní jména

a-pu ₂ -de	PY Vn 20	- <i>ān-de</i> „do A.“	ak. sg. s alativním -de dat. sg. (lok. význam)
a-pu ₂ -we ⁹	PY An 427+	- <i>uwei</i> „v A.“	dat. sg. (lok. význam)
ko-tu-wo	PY Eq 213	<i>Gortuwoš</i> ?	gen. sg.
ko-tu-we	PY An 233+	<i>Gortuwei</i> ? „v G.“	dat. sg. (lok.)
o]du-ru-wo	KN Co 910	?	gen. sg.
u-du-ru-wo	KN V 145	(variantní grafika?)	gen. sg.
o-du-ru-we ¹⁰	KN C 902		dat. sg. (lok.)

Téhož druhu je pravděpodobně dalších pět zatím neinterpretovaných výrazů, doložených pouze v jednom pádovém tvaru: i-ja-pu₂-we KN, ko-ro-ḏu-wo PY, ma-ra-ne-nu-we PY, si-ja-du-we KN +, te-tu-ru-we PY +.

e) jména měsíců

sa-pa-nu-wo me-no	KN X 999	<i>S. Menos</i> „v měsíci S.“	gen. sg.
-------------------	----------	-------------------------------	----------

Obdobného charakteru je i shora zmíněné me-tu-wo ne-wo „(v období) nového vína“, uvedené shora sub a.

⁶ Vedle gen. sg. -o-jo = -oio je u *o*-kmenů ojediněle doložen i „kratší“ tvar s -o; srov. Chadwick, Docs.² 480.

⁷ Chadwick, Docs.² 481, chápe toto spojení spíše jako místní jméno v gen. sg.

⁸ Syntaktická konstrukce vyžaduje na uvedeně tabulce dativ singuláru; jde buď o chybu pisáře nebo o dativní tvar *Erinui* s diftongem -ui na konci (místo -uwi).

⁹ a-pu₂ nelze asi identifikovat s adjektivem *alwš* „strmý“ — jednak se *ai-* zachycovalo v mykénštině znakem A₃, jednak dubletním znakem PU₂ nebývá psána slabika *pu*, nýbrž *phu* nebo *bu*; a mimoto bychom u adjektiva na -us čekali v dat. sg. zakončení -*uwei* (srov. att. *alnei*).

¹⁰ S těmito výrazy souvisí i adjektivum o-du-ru-wi-jo/-ja KN, TH; jde o různé formy starokrétského názvu dnešní archeologické lokality Zakro na západní Krétě (srov. H. W. Catling — A. Millett, Archaeometry 8 [1965], 3—85).

Z paradigmát *u*-kmenových typů 1—3 je v širším měřítku rekonstruovatelný pouze typ č. 3 (typ *thranus*). Typy č. 1 a 2 jsou doloženy mimořádně skrovně: mužský typ *hijus* pouze v nom. sg. (-u = -us) a dat. sg. (-e-we = -ewei), střední typ *wastu* pouze v nom./ak. sg. (-u = -u) a adjektivní typ *okus* rovněž jen v nom. sg. a dat. sg. (-u, -e-we = -u, -ewei); typ *doru* je doložen jen v nom./ak. pl. (do-wa = *dorwa*).

Přehled *u/uy*-kmenových pádových tvarů (typy *thranus* a *methu*)

Nom. sg. -u = -us	Nom. pl. -u-we = -uwes
-u = -u? (nedoloženo)	
Gen. sg. -u-wo -uwos	Gen. pl. -u-wo = -uwōn?
Dat. sg. -u-we -uweī	Dat. pl. -u-si -usi?
Ak. sg. -u/-de/ -an/de/	Ak. pl. ? ?
	Instr. pl. -u-pi -uphi?

C. Diftongické kmeny

1. *eu*-kmeny

a) apelativa

α) jména činitelská

a-mo-te-wo	PY Ea 421	buđ (<i>h</i>) <i>armotēwos</i> od (<i>h</i>) <i>armoteus</i> „kolář“, srov. <i>ἀρμα</i> „vůz, kolo“, nebo (<i>h</i>) <i>armostēwos</i> od (<i>h</i>) <i>armosteus</i> „zámečnick?“, srov. <i>ἀρμόξω, ἀρμόττω</i> „spojuji“	gen. sg.
a-pu-da-se-we	KN Gm 840	<i>apudassēwes</i> nebo <i>apudassēwei</i> od <i>apudasseus</i> „rozdělovatel“, srov. <i>δατέομαι</i> „rozděluji“	nom. pl. nebo dat. sg.
i-je-re-u	KN Am 821 PY Ag 218+	<i>hiereus</i> , srov. <i>ἱερέυς</i> „kněz“	nom. sg.
i-e-re-u	PY En 74+	(grafická varianta)	nom. sg.
i-je-re-wo	PY Ea 756	<i>hierēwos</i>	gen. sg.
ka-ke-u	KN V 958 PY An 607+	<i>khalkēus</i> „kovář“, srov. <i>χαλκεύς</i>	nom. sg.
ka-ke-we	KN Fh 386	<i>khalkēwes</i> nebo <i>khalkēwei</i> ?	nom. pl. nebo dat. sg.?
ka-ke-wi	PY Jn 310+	<i>khalkēwes</i>	nom. pl.
ka-ke-u-si	MY Oe 121 PY An 129+	<i>khalkēwi</i> <i>khalkēusi</i>	dat. sg. dat. pl.
ka-ma-e-u	PY Eb 156+	„muž mající ka-ma?“	nom. sg.
ka-ma-e-we	PY An 261+	-ēwei nebo -ēwes	dat. sg. nebo nom. pl.
ka-na-pe-u	PY Cn 1287+	<i>knaphēus</i> , srov. <i>κναφεύς</i> „valchář“	nom. sg.
ka-na-pe-wo	PY Eo 269	<i>knaphēwes</i>	gen. sg.
ka-na-pe-we	MY Oe 129	<i>knaphēwei</i>	dat. sg.
ka-na-pe-u-si	MY Oi 701+	<i>knaphēusi</i>	dat. pl.
ke-ra-me-u	PY Cn 1287	<i>kerameus</i> , srov. <i>κεραμεύς</i> „hrníč“	nom. sg.
ke-ra-me-wo	PY En 467+	<i>keramēwos</i>	gen. sg.
ke-ra-me-wi	MY Oe 125	<i>keramēwi</i>	dat. sg.
ke-ra-me-we	PY An 207	<i>keramēwe</i>	nom. du.
ki-ri-se-we	PY An 298	<i>khriśēwes</i> od <i>khriśeus</i> ? „malíř?“, srov. <i>χρίω</i> „pomazávám, natírám“	nom. du. nebo nom. pl.

me-ri-te-wo	PY Ea 771 +	<i>melitēwos</i> „včeláře?“, srov. μέλιττα „včela“	gen. sg.
o-pi-te-ke-e-u	PY Un 2 +	<i>opiteukheeus</i> „dohlížitel nad zbrojí?“, srov. τεύχεα „zbroj“	nom. sg.
o-pi-te-u-ke-e-u			
o-pi-te-u-ke-e-we	PY An 39 +	<i>opiteukheēwei</i> nebo <i>opiteukheēwes</i>	dat. sg. nebo nom. pl.
pe-re-ke-u	PY Cn 1287	<i>plekeus?</i> , srov. πλέκω „pletu“	nom. sg.
pe-re-ke-we	PY Ae 574 + MY Oe 130	<i>-ēwes</i> nebo <i>-ēwei</i>	nom. pl. nebo dat. sg.
qa-si-re-u	PY Jn 431 +	<i>g^wasileus</i> „místní nádelník“, srov. βασιλεύς „král“	nom. sg.
ʔqa-ʔsi-re-we	KN B 779	<i>g^wasilēwes</i> nebo <i>g^wasilēwei?</i>	nom. pl. nebo dat. sg.
ze-u-ke-u-si	PY Fn 50 +	<i>dzeugeusi</i> „vozkům“, srov. ζεύγος „spřežení“	dat. pl.

Podobně snad i da-i-ja-ke-re-u PY *dai-agreus?* „rozdělovatel půdy“ (nom. sg.), e-pi-u-ru-te-we PY *epiurūlēwes* „stahovači?“ (nom. pl.), srov. ἐπιήρ „řemen“; i-te-we PY *histēwei* nebo *histēwes* „tkalci“ (dat. sg. nebo nom. pl.), srov. ιστός „tkalcovský stav“; ko-to-ne-we *ktoinēwes?* „osoby spojené s půdou [ktoiná]“ (nom. pl.); pa-da-je-u PY + (nom. sg.), pa-da-je-we PY + (dat. sg.), a spolu s těmito dvěma výrazy snad i spřízněné pa-de-we-u PY;¹¹ pa-ra-ke-te-e-u PY (nom. sg.), pa-ra-ke-te-e-we PY (nom. pl.) jakožto označení kováře; pe-di-je-we PY *pediēwes* (nom. pl.), pe-di-e-wi PY (dat. sg.), srov. místní jméno Πεδισίς; tu-ra-te-u PY + (nom. sg.), tu-ra-te-we KN (nom. pl.), tu-ra-te-u-si PY + (dat. pl.); u-wo-qe-we KN *uwokewēs* „dohlížitelé?“ (nom. pl.); wi-ri-ne-we KN + *wrinēwei* „pro koželuha“ (dat. sg.), srov. ὀνώς „kůže“; wo-we-u KN +, PY *worweus* „hraničář?“; srov. ὄρος < *FogFos* „hranice“ — a snad i některé další výrazy bez uspokojivé etymologie, jako e-da-e-u KN, PY (nom. sg.), e-da-e-wo PY (gen. sg.); e-ro-pa-ke-u KN (nom. sg.); ki-jo-ne-u-si PY (dat. pl.); ku-re-we KN, PY + (nom. pl.); ma-ra-te-we PY (nom. pl.);¹² o-pi-ka pe-e-we PY (nom. pl.), KN + (nom. pl.)¹². Alespoň některá z těchto slov mohou být případně i ethnika (podle Chadwicka, Docs.², Index, např. e-da-e-u, ku-re-we, pa-da-je-u)¹³.

β) jména předmětů, rostlin, zvířat

a-pi-po-re-we	KN Uc 160 rev.	<i>amphiphorēwes</i> „dvouúché džbány“, srov. ἀμφιφορέως	nom. pl.
a-po-re-we	PY Tn 996? MY Ue 611 rev.	<i>amphorēwes</i> (kratší tvar); srov. ἀμφορέως	nom. pl.
e-ku-se-we	MY Wt 501	<i>enkhusewes</i> „nálevky“; srov. ἐγχεω „nalévám“	nom. pl.
ka-ra-re-we	KN K 778 PY Fr 1184	<i>khlārēwes</i> název nádoby; srov. χλαρόν ἐλατηρός Hézych.	nom. pl.
ke-ni-qe-te-we	KN X 768 MY Wt 503	<i>khernik^wēwes</i> „umyvadla“; srov. ke-ni-qa χέρνιψ	nom. pl.

¹¹ Srov. Chadwick, Docs.² 567. Naopak výraz pa-de-we PY Un 219 pokládá Chadwick, l. c., za jméno božstva v dat. sg. a srovnává jej s knósským pa-de, pa-de-i.

¹² Nominativní ma-ra-te-u PY je naproti tomu zřejmě mužské osobní jméno.

¹³ we-re-we lze interpretovat i jako nom. sg. od s-kmenů.

we-je-we	KN Gn 863 PY Er 880	<i>huiēwes</i> „výhonky révy“; srov. <i>νήψ· την άμπελον</i> Hésych.	nom. pl.
----------	------------------------	---	----------

Sem lze zřejmě zařadit i některé další, etymologicky ovšem méně průhledné výrazy, označující nejrůznější předměty, jako a-pi-re-we KN (nom. pl.; část výzbroje?), a-te-we PY (nom. pl.; nádoba), me-ta-se-we PY (nom. pl.; stavební materiál), o-pi-ke-wi-ri-je-u PY (nom. sg.; výraz užitý při popisu trojnožky); patří však sem asi i trojice výrazů užívaná při charakteristice ovčích stád (knósské a₃-mi-re-we se svým protikladem e-ka-re-e-we v KN Dm 1180 + [nom. pl.] a obdobné pylské wo-ne-we [nom. pl.]; vesměs jde o výrazy v mužském rodě).

b) osobní jména

a-ki-re-u	KN Vc 106	<i>Akhilleus</i> , srov. <i>Αχιλλεύς</i>	nom.
a-ki-re-we	PY Fn 79	<i>Akhillewei</i>	dat.
di-wi-je-u	PY An 656 +	<i>Diwiews</i> , srov. <i>Διεύς</i>	nom.
di-wi-je-we	PY Cn 3 +	<i>Diwiēwei</i>	dat.
ko-pe-re-u	KN Am 821 PY Es 646 +	<i>Kopreus</i> , srov. <i>Κοπρεύς</i>	nom.
ko-pe-re-wo	PY Es 644	<i>Koprēwos</i>	gen.
ko-pe-re-we	KN Fh 5486	<i>Koprēwei</i>	dat.

Podobných případů s více či méně jistou hláskoslovnou interpretací a se třemi doloženými pádovými tvary můžeme uvést více: a-i-qe-u PY + *A(h)ikweus* (hypokoristikon k *Ahiphontes*, srov. *Αιφώντης*; nom.), a-i-qe-wo PY (gen.), a-i-qe-we PY (dat.); e-re-e-u PY (*H)eleheus?*, e-re-e-wo PY, e-re-e-we PY +: e-ta-wo-ne-u PY + *Ettawoneus*, srov. *Ἐτταωνεύς* (nom.), e-ta-wo-ne-wo KN (gen.), e-ta-wo-ne-we KN (dat.); pi-ke-re-u PY + *Pikreus* (nom.), pi-ke-re-wo PY + (gen.), pi-ke-re-we PY (dat.); po-ro-u-te-u KN, PY + *Plouteus*, srov. *Πλουτεύς* (nom.), po-ro-u-te-wo PY (gen.), po-ro-u-te-we PY (dat.); sa-ka-re-u PY + *Sangareus?*, srov. *Σαγγαρείς* (nom.); sa-ka-re-wo (gen.) PY; sa-ka-re-we PY + (dat.).

Po dvou doložených tvarech mají tato osobní jména a₂-di-je-u PY (nom.), a-di-je-wo KN (gen.); a-ke-re-u PY *Agreus?* (nom.), a-ke-re-we PY (dat.);¹⁴ a-ke-u KN + *Alkeus?* (nom.), a-ke-wo KN (gen.); a-ta-ma-ne-u PY *Athamaneus?*, srov. *Ἀθαμᾶνεύς* (nom.), a-ta-ma-ne-we PY (dat.); a-we-ke-se-u PY + *Aweaeus?*, srov. *ἄεξω* (nom.), a-we-ke-se-we PY (dat.); a₃-ki-e-wo PY *Aigiēwos*, srov. *Αἰγιεύς* (gen.), a₃-ki-e-we PY (dat.); au[-ke-i-]ja-te-wo PY (gen.), au-ke-i-ja-te-we PY + (dat.); e-do-mo-ne-u PY + (nom.), e-do-mo-ne-we PY (dat.); e-po-me-ne-u PY (*H)epomeneus?* (nom.), e-po-me-ne-we PY (dat.); e-sa-re-u PY + (nom.), e-sa-re-we KN, PY (dat.); e-wi-te-u PY + (nom.), e-wi-te-we PY (dat.); ka-e-se-u PY, MY (nom.), ka-e-se-we MY (dat.); ke-ro-u-te-u PY + *Keloutheus?*, srov. *κέλευθος* (nom.), ke-ro-u-te[-we] PY (dat.); ki-je-u KN a ki-e-u PY (nom.), ki-e-wo PY (gen.); ne-qe-u PY + (nom.), ne-qe-wo PY + (gen.); pe-qe-u KN, PY (nom.), pe-qe-we PY + (dat.); po-te-u PY + *Ponteus* nebo *Phoiteus*, srov. *Πορτεύς*, *Φοιτεύς* (nom.), po-te-wo PY + (gen.); ta-ti-qi-wo-ye-u PY *Stálik^wowews*, srov. např. *Στήσιππος* (nom.), ta-ti-qi-we-wo PY (gen.); we-da-ne-wo PY + (nom.), we-da-ne-we PY (dat.).

K těmto jménům přistupuje ještě asi 120 dalších mužských osobních jmen

¹⁴ Podle *Chadwicka*, Docs.² 529, není vyloučeno, že by mohlo jít o jméno dinitelské.

téhož typu, doložených pouze v jednom pádovém tvaru, ale přitom pro svoje výrazné koncovky bezpečně identifikovatelných jako doklady *eu*-kmenů. Celá řada z nich má přitom zcela přijatelnou hláskoslovnou interpretaci: *a-re-ke-se-u* KN, MY *Alexeus*, srov. *ἀλέξω* (nom.); *do-ri-je-we* PY *Doriēwei*, srov. *Δωριεύς* (dat.); *ka-ri-se-u* KN, PY, MY *Khariseus* (nom.), *ke-re-te-u*, PY + *Krētheus*, srov. *Κρηθεύς* (nom.); *o-ko-me-ne-u* PY *Orkhomeneus*, srov. toponymum *Ὀρχόμενος* (nom.); *o-na-se-u* KN, PY + *Onāseus*, srov. časté kyperské *o-na-si* (nom.); *po-ke-we* PY *Phōkēwei*, srov. *Φωκεύς* (dat.); *si-mi-te-u* KN + *Smintheus*, srov. *Σμινθεύς* Hom. Il. 1, 39 o Apollónovi (nom.); *te-se-u* PY *Thēseus*, srov. *Θησεύς* (nom).¹⁵ Ojediněle sem patří i apelativa ve funkci osobních jmen, j. *ka-ke-u* PY Jn 750 *Khalkeus* „Kovář“ (viz výše sub C 1). Většina výrazů doložených jen v jedné pádové formě zůstává ovšem zatím bez uspokojivé konkrétní hláskoslovné interpretace. Avšak vzhledem k vysoké pravděpodobnosti jejich příslušnosti k *eu*-kmenům je na místě započítávat je do celkového počtu doložených osobních mužských jmen na *-eus* a ten se nám blíží číslu 150. To pochopitelně činí z tohoto kmenového typu nejproduktivnější mykénský typ mužských jmen 3. deklinace, svým počtem vysoko překračující i obdobná vlastní jména *s*-kmenová, *n*-kmenová a *r*-kmenová.

c) jména božstev a kněžských kolegií:

Vzhledem ke kontextu tabulek se za pravděpodobná jména božstev pokládají výrazy *ma-ri-ne-wo* KN As 1519 (gen. sg.), *ma-ri-ne-we* KN Ga 674 + (dat. sg.) a výraz *pa-de-we* PY Un 219 (dat. sg.), jejich hláskoslovná interpretace je však nejistá.¹⁵

Z kněžských kolegií sem patří hláskoslovně jasný termín *po-si-da-i-je-u-si* PY Fn 187 Posidājjeusi „kněžím Poseidónovým“ (dat. pl.).

d) místní jména:

<i>a-pa-re-u-pi</i> ¹⁷	PY Cn 286 +	<i>-euphi</i>	instr. pl.
<i>a₃-ta-re-u-si</i>	PY An 657	<i>-eusi</i>	dat.-lok. pl.
<i>ku-te-re-u</i>	PY An 261	<i>Kuthēreus?</i> , „Kythéřan“	nom. sg.
<i>ku-te-re-u-pi</i>	PY An 607 +	<i>-euphi</i>	instr. pl.
<i>wa-a₂-te-pi</i> ¹⁸	PY Na 1009 +	<i>-euphi?</i>	instr. pl.
<i>wa-a₂-te-we</i>	PY An 207	<i>-ēwei?</i>	dat.-lok. sg.

Na základě textové analýzy příslušných tabulek se uvedené výrazy pokládají za místní jména převážně v lokální funkci. Podobného charakteru jsou i *a-we-u-pi* PY An 172 a *da-we-u-pi* PY Cn 485 +. Pro žádný z těchto výrazů nebyla však doposud podána uspokojivá hláskoslovná interpretace.

Kromě toho bývají někdy pokládány výrazy *e-re-de* PY Mn 1411 + a *ma-se-de* PY Mn 1411 + (na jedné pylské tabulce se tedy objevují obě tato slova) za akuzativy singuláru na *-ēn* (srov. ark. *ἰεργῆν*) s připojeným alativním *-de*;¹⁹ šlo by tedy i v tomto případě pravděpodobně o místní jména.

¹⁵ O novější interpretaci výrazu *a₃-ke-u*, který býval zprvu chápán jako ekvivalent alfabetského *Alyeús*, srov. na str. 231.

¹⁶ Podle H. Mühlsteina, *Minos* 4 (1956), 79nn., se pod tímto tvarem skrývá složenina *Pan-divei* (dat. sg. od *nās* a *Zeús*) s uskutečněnou hláskovou změnou *e* > *i*.

¹⁷ V Knóssu existuje i mužské osobní jméno *a-pa-re-u*.

¹⁸ Očekávali bychom tu ovšem *wa-a₂-de-u-pi*. Mimoto je v Mykénách doloženo i *wa-a₂-ta*, pokládáné Chadwickem, *Docs.*² 589, za mužské osobní jméno.

¹⁹ Srov. M. Lejeune, *Revue de Philologie* 35 [1961], 203n.

e) apelativa s adjektivní funkcí:

a ₃ -ke-u	PY Ta 641	(součást popisu trojnožky; odvozeno snad od <i>aiš</i> „koza“)	nom. sg. ?
*34-ke-u	PY Ta 709	— grafická varianta? —	nom. sg.
o-pi-ke-wi-ri-je-u	PY Ta 709	?	nom. sg.

V prvních dvou případech jde asi o výraz mající zhruba význam „(trojnožka) s kozími rysy“ (na tabulce Ta 641 je však a₃-ke-u v nom. sg., kdežto substantivum ti-ri-po-de = *tripode* „trojnožky“ v nom. du.); třetí případ, doložený na stejné tabulce jako *34-ke-u, nemá zatím uspokojivou interpretaci, jde však určitě o *eu*-kmen. Chadwick, Docs.² 498, je ochoten pojímat všechna tato slova jako *eu*-kmenová adjektiva, podle našeho názoru jde o kvalifikující substantiva použitá jako tzv. *nominativus rubricus*.

Přehled *eu*-kmenových pádových tvarů (typ *khalkeus*)

		Sg.		Du.		Pl.
Nom.	-u	-eus		-ēwe		-ēwes
Gen.	-e-wo	-ēwos		?		-ēwōn
Dat.	-e-we	-ēwei		?		-eusi
	-e-wi	-ēwi				
Ak.		?	-e-we	-ēwe		?
	[-e	-ēn ??]				
Instr.					-e-u-pi	-euphi

Třebaže mykénské *eu*-kmeny jsou nejbohatěji doložené ze všech konsonantických kmenů, nejsou ani mezi nimi zastoupeny všechny pády. Nejlépe jsou doloženy nom., gen., dat. sg. a nom. pl.; u grafiky -e-we nelze v řadě případů rozpoznat, zda jde o dat. sg., nom. pl., případně o nom. du. Zakončení -e-wi je v dat. sg. charakteristické pro Mykény,²⁰ podobně jako je tomu u celé řady jiných konsonantických kmenů. Dat. a instr. pl. se objevuje v textech zřídka, ale ve spolehlivé podobě. Ostatní pády nejsou doloženy; některé se dají s vysokou mírou jistoty rekonstruovat (ak. du., gen. pl.), naproti tomu zakončení -ēn v ak. sg. je pouze hypotetické.

2. *eu*-kmeny s ablautem *eu/w* (typ *Djeus*, *Diwos*):

Jméno *Diovo* je na lineárních B tabulkách doloženo ve dvou tvarech:

di-wo	PY Tn 316rev.	<i>Diwos</i> , srov. <i>Δίος</i>	gen. sg.
di-we	KN Fp 1, Fp 51rev. PY Tn 316rev.	<i>Diwei</i> , srov. <i>Δι</i>	dat. sg.

Od tohoto jména je na tabulkách doložena i celá řada odvozenin, jejichž sufixy je ovšem přiřazují k nejrůznějším skloňovacím typům: di-u-ja PY + *Diwjās*, *Diwjāi* (jméno bohyně, ženského protějšku k *Diovi*; gen., dat. sg.), di-u-jo nebo di-wi-jo(-de) PY *Diwjon*, *Diwionde* „svatyně *Diova*, do svatyně *Diovy*“ (nom.-ak. sg.), di-wi-je-u PY + *Diwieus* (mužské jméno; nom. sg.), di-wi-je-we PY + *Diwiewei* (dat.) apod.

3. *au*-kmeny:

Jediný doklad tohoto kmenového typu pochází od kmene *grāu*-:

ka-ra-we	KN Ap 694 +	<i>grāwes</i> , srov. <i>γαῶς</i> „stařena“	nom. pl.
----------	-------------	--	----------

Naproti tomu kmen *nāu-* „lod“ máme v mykénštině doložen jen jako první část složených slov: *na-u-do-mo* KN, PY + *naudomoi* „stavitelé lodí“ (nom. pl.); *na-u-pi-ri-jo* KN *Nauplion?*, srov. *Ναύπλια* (místní jméno; nom./ak. sg.); *na-u-si-ke-re[-we?]* KN *Nausikletei?* (osobní jméno; dat. sg.).

4. *du*-kmeny:

Jediným doloženým výrazem je kmen *g^wdu-*:

qo-o PY Cn 3: *g^wōns?*, srov. *βούς* „vůl“ ak. pl?

„Zdvojení“ *o*-ové grafiky se tu vysvětluje jako *scriptio plena* místo jednoslabičného qo-. Jednoznaková grafika zůstávala zřejmě v lineární grafické praxi vyhrazena ideogramům a zkratkám. Z toho důvodu se jednoslabičná mykénská slova buď zachycovala pomocí „mrtvých“ vokálů (zejména u substantiv, a snad i sloves), kdežto v jiných případech (zvláště u nesklonných výrazů, často svou podstatou nepřívzvučných, ale z téhož důvodu i u některých zájmen) se zachycovala společně s předchozím nebo následujícím slovem (např. *o-di-do-si* PY Vn 10 (*h*)*ō didonsi*, *o-u-di-do-to* PY Ng 332 *ou didotoi* nebo *ou didontoi*, *ma-te-de* PY An 607 *māter de*, *e-ke-qe ekhei k^we* (= *τε*) PY, *da-mo-de-mi pa-si* PY Ep 704 *dāmos de min phāsi*, ale i *to-so-pa* PY Ja 749 + *tos(s)os pans*).

Samotný kmen *g^wdu* je v mykénštině doložen i jako první složka mnoha složenin. Většina z nich je apelativního charakteru: *qo-qo-ta-o* PY + *g^wōg^wōtao*, *-taon*, srov. *βουβότας* „pasák krav“ (gen. sg. nebo pl.); *qo-u-ka-ra* PY *g^wouk(a)ra(s)* „s volskou hlavou“ (nom. sg. adj. fem.); *qo-u-ko-ro* KN +, PY + *g^woukoloioi*, srov. *βουκόλος* „pasák krav“ (nom. pl.) a *qo-u-ko-ro-jo* PY *g^woukoloio* (gen. sg.); ale porůznu se tento kmen objevuje i v osobních jménech: *qo-u-qo-ta* KN *G^wouq^wōtai* (srov. shora uvedené apelativní *qo-qo-ta-o* s disimilovaným *-u-*, dat. sg.); *qo-wa-ke-se-u* KN *G^wōwazeus*, srov. *ἄγω* (nom. sg.).

Naproti tomu není jisté, zda lze mezi *du*-kmeny zařazovat výrazy *ti-ri-se-ro-e* PY Tn 316 a Fr 1204 *Tris-(h)erōei?* a *e-ro-e* KN 244 (*h*)*erōei??* Vzhledem k tomu, že slovo *hērōs* má v attičtině nestažené tvary typu *ἥρωος*, *ἥρωι*, předpokládala se zpravidla jejich starší podoba *hērōwos*, *hērōw(e)i* a výraz sám se řadil k *du*-kmenům (tak ještě Chantraine, Dict. étym., s. v. *ἥρωος*). Existence zmíněných mykénských tvarů však znamená, že buď *hērōs* není od původu *du*-kmen, anebo že zmíněné tvary nepocházejí od slova *hērōs*. Chadwick, Docs.² 586, interpretuje první z obou výrazů jako *Trishērō(h)ei*, řadí jej tedy k *s*-kmenům, a sdílí rozšířené mínění, že jde o kultovní jméno (*Trishērōs* = „Třikrát hērōs“ podobně jako pozdější řecké *Hermēs Trismegistos* = Hermés třikrát největší); výraz *e-ro-e* pokládá naproti tomu za mužské jméno v nom. sg., k němuž je v Knóssu doložen genitiv *e-ro-e-o* KN Xd 116 (Chadwick, Docs. 546).²¹

Výsledky naší analýzy mykénských kmenových typů 3. deklinace, kterou jsme provedli v SPFFBU 25 a 27, se nyní pokusíme shrnout do následujícího závěrečného přehledu:

²⁰ Dalším dokladem *i*-ového zakončení dat. sg. v Mykénách je *pu-i-re-wi* MY Go 610, ale máme tam doloženo i zakončení *e*-ové (*ka-na-pē-we*, *pe-re-ke-we*, *ka-e-se-we* MY Oe 129).

²¹ Rovněž *ōi*-kmeny nejsou v mykénských textech bezpečně doloženy (srov. *Vilborg*, str. 96).

I. Souhláskové kmeny

- A. Kmeny na **explozívu** cca 20 dokladů
1. kmeny labiální (bez dokladu)
  2. kmeny dentální (substantiva)
  3. kmeny velární (většinou substantiva)
  4. kmeny labiovelární (substantiva)
- B. Kmeny na **nazálu + explozívu** cca 50 dokladů
1. *nt*-kmeny
    - a) substantiva (se zakončením kmene na *-ont-* i *-ant-*)
    - b) adjektivum *pant-s* a participia prez., fut., aor. akt. *-ont-*, *-ant-*
    - c) adjektiva tvořená sufixem *-went-* a *-wont-* (druhý z typů funguje jako toponyma)
  2. *myt*-kmeny (substantiva středního rodu na *-ma*)
  3. smíšené *r/nt*-kmeny (2 substantiva)
- C. *S*-kmeny cca 75 dokladů
1. substantiva stř. rodu na *-os*
  2. substantiva stř. rodu na *-as*
  3. místní jména na *-os*
  4. osobní jména mužského rodu na *-ēs*
  5. adjektiva
  6. part. perf. akt.
  7. komparativy na *-jos-*
- D. Kmeny na **nazálu** cca 50 dokladů
1. apelativa na *-on*, *-en*
  2. místní jména na *-an*
  3. osobní jména mužského rodu na *-on*
  4. *m*-kmeny (jediný doklad: číslovka **hem-s*)
- E. Kmeny na **likvidu** cca 40 dokladů
1. rodinná jména na *-ter*, *-tros*
  2. činitelská jména na *-ter*, *-teros*
  3. osobní jména mužského rodu na *-or*
  4. *l*-kmeny (jediný doklad: *sal-s*)

II. Samohláskové kmeny

- A. *I*-kmeny cca 3 doklady
1. *i*-kmeny
  2. *ī*-kmeny
- B. *U*-kmeny cca 40 dokladů
1. *ū*-kmeny (substantiva a adjektiva)
  2. *ū/y*-kmeny (jediný doklad: *doru*)
  3. *ū/uy*-kmeny
    - a) apelativa
    - b) osobní jména
    - c) theonyma

- d) místní jména
- e) jména měsíců

C. Diftongické kmeny

cca 200 dokladů

1. *eu*-kmeny
  - a) apelativa
    - α) jména činitelská
    - β) jména předmětů, rostlin a zvířat
  - b) osobní jména
  - c) theonyma
  - d) místní jména
  - e) apelativa s adjektivní funkcí
2. *eu/w*-kmeny (jediný doklad: *Diwos, Diwei*)
3. *au*-kmeny (jediný doklad: *grāus*)
4. *ou*-kmeny (jediný doklad: *g^wous*)

Celkový počet bezpečněji zařaditelných jmen 3. deklinace činí tedy v mykénštině asi 480, z toho asi polovina patří k souhláskovým kmenům a polovina k samohláskovým. Dalo by se namítnout, že tyto případy mají nestejnou relevanci — od bezpečně interpretovaných až po výrazy bez jakékoliv hláskoslovné interpretace, ovšem samotné jejich zařazení pod určitý kmenový typ je poměrně bezpečné. V každém případě je uvedený počet případů třeba pokládat za maximum, a nikoli za minimum spolehlivě zjištěných dokladů mykénské 3. deklinace. Přitom neméně než asi 260 z těchto dokladů jsou vlastní jména, hlavně osobní, ale zčásti i místní. Zbývající počet asi 220 apelativních substantiv, resp. adjektiv, je tedy překvapivě nízký ve srovnání s pestrým morfologickým bohatstvím 3. deklinace v klasické řečtině, na druhé straně nám však uvedené doklady dostatečně dokumentují alespoň všechny její hlavní kmenové typy. A třebaže jednotlivá mykénská jména nejsou ani v jednom případě doložena ve všech teoreticky možných pádových formách, pro hlavní z těchto kmenových typů jsme s to sestavit úplná nebo téměř úplná paradigmata; přitom ovšem některé z pádových forem jsou doloženy dosti sporadicky, např. ak. sg., gen. pl. nebo ak. pl.

I přes jistou jednostrannost lineárních B textů nám tedy důkladná analýza mykénských skloňovacích typů 3. deklinace poskytuje poměrně bohatý materiál pro hlubší porozumění raně řeckým tvaroslovným poměrům a ukazuje zároveň na velký význam, který má studium mykénštiny pro poznání historie řeckého jazyka.

THE VOCALIC AND DIPHTHONGAL STEMS OF THE 3RD DECLENSION IN MYCENAEAN GREEK

The total number of reliably ascertained instances of the vocalic and diphthongal stems of the 3rd declension in Mycenaean Greek amounts to ca. 250 relevant instances, this making — together with some 230 instances of the consonantal stems — a total of about 480 substantives and adjectives belonging to the 3rd declension in the Linear B texts. About 260 of them, of course, i. e. nearly 55 %, are personal or place names. In spite of this, practically all the main types of the 3rd declension are well documented in Mycenaean.